

De nieuwe politieke scheidslijnen in de islamitische republiek Iran

Said Rezaiyan

Wanneer het over Iran gaat, wordt het laatste jaar in de westerse media slechts aan twee zaken aandacht besteed: de overwinning van Mahmoud Ahmadinejad bij de laatste presidentsverkiezingen en het nucleaire programma. Waar geen analyse van gemaakt wordt, en wat wel nuttig is als informatie bij een degelijke analyse over de net genoemde 'issues', zijn de veranderingen in het politieke landschap van Iran na een hervormingsperiode van acht jaar onder leiding van president Khatami.

In Iran zijn er geen politieke (massa)partijen zoals we die hier kennen. Wel zijn er politieke bewegingen en duidelijke politieke scheidslijnen. Twee jaar na de revolutie viel Irak Iran aan, met als gevolg een achtjarige oorlog. Omdat politieke eenheid in deze periode prioriteit had, werd er nauwelijks een analyse gemaakt van de politieke stromingen binnen Iran. Na de oorlog¹ maakte de organisatie van de *mojahedin* van de islamitische revolutie (*mojahedine enghelabe eslami*), de machtigste politieke groepering in Iran een analyse van politieke scheidslijnen in Iran. Zij onderscheidden er vier: 1) links, 2) nieuw links, 3) traditioneel rechts, en 4) modern rechts. De *mojahedin* hadden natuurlijk als politieke actoren zelf belang bij het maken van dit onderscheid. Deze classificatie was dan ook vooral een politieke² en geen wetenschappelijke. Maar toch diende deze jarenlang als een referentiekader voor elke politieke analyse. De presidentsverkiezingen in 2005 en de participatie van politieke groepen buiten het regime aan het politieke debat, en de winst van een revolutionaire conservatief bij de verkiezingen zorgden ervoor dat deze classificatie volledig onbruikbaar werd, zelfs voor de *mojahedin*.

Om een systematische analyse van de huidige politieke scheidslijnen in Iran te geven, moeten we niet aan de hand van een links-rechts schaal of langs de lijnen van de grote ideologieën werken, aangezien deze niet opgaan voor het Iraanse politieke systeem. Wel kunnen we aan de hand van drie indicatoren – politieke ideologie, politieke economie, en politieke strategie – meer inzicht krijgen in het politieke systeem met de daarbij behorende politieke bewegingen en scheidslijnen.

Politieke ideologie

Het gaat hier om een legitimiteitskwestie. Welke politieke ideologieën genieten legitimiteit in Iran? Met legitimiteit wordt hier bedoeld: welke factoren zorgen ervoor dat het volk (verdeeld in groepen met ieder hun eigen deelbelangen) de politieke elite accepteert. Er zijn drie overheersende politieke ideologieën in het huidige Iran

'Mashrooe khah'

Hier gaat het om een ideologie waarbij de nadruk wordt gelegd op de *sharia*: de islamitische wetgeving. Deze ideologie gaat ervan uit dat een regering legitimiteit geniet wanneer het de *sharia* toepast. Dit betekent nog niet dat er sprake is van absolutisme. We kunnen bij deze ideologie twee stromingen onderscheiden. De eerste stroming, die in Iran geen plaats heeft, gaat ervan uit dat een islamitische regering geen grondwet nodig heeft, aangezien de Koran daartoe dient. In dit geval kunnen we van absolutisme spreken. Er is geen sprake van scheiding van machten. De rechtsprekende, wetgevende, en uitvoerende macht wordt uitgeoefend door één instantie: de geestelijkheid die de *sharia* kan uitleggen. Een voorbeeld hiervan waren de taliban in Afghanistan. Iran heeft echter een moderne grondwet³ en er is wel sprake van een scheiding der machten. Het typerende van Iran is de *'velayate faqih'*: de

hoogste geestelijk leider van het land die er op toeziet dat de beslissingen van de regering niet in botsing komen met de *sharia*.

'Mashroote khah'

Letterlijk betekent deze term 'degenen die een grondwet willen'. Deze ideologie is dé concurrent van de hierboven genoemde ideologie. Dit betekent echter niet dat degenen die de nadruk op een constitutie leggen de *sharia* afwijzen. Zij zoeken binnen de islam naar bronnen die wijzen op de rationaliteit en eigen verantwoordelijkheid van de mens. De mens is in staat, menen de constitutionalisten, om door middel van collectieve actie een politiek systeem te creëren dat het algemeen belang kan en moet dienen. Stond bij de eerste ideologie de constitutie in dienst van de *sharia*, hier staat de *sharia* in dienst van de constitutie. Ex-president Khatami en Mohammad Ali Abtahi⁴ zijn bekende aanhangers van deze ideologie.

'Jomhoori khah'

Letterlijk 'de republikeinen'. Republikeinen gaan ervan uit dat een regering alleen legitiem kan zijn wanneer ze door het volk als zodanig wordt gezien. Noch de islamitische wetgeving, noch de huidige constitutie zorgen voor legitimiteit. Hoewel de republikeinen niet gezien kunnen worden als de volgelingen van het Franse *laïcité*, zien zij god als een klokkenmaker die een klok heeft gemaakt, en vervolgens is gaan slapen. De mensen moeten er zelf voor zorgen dat de klok blijft lopen. Deze metafoor houdt in dat republikeinen niets moeten hebben van een rol van religie in het politieke proces. Religie behoort tot de privésfeer. Republikeinen pleiten ervoor dat alle belangrijke politieke ambten rechtstreeks door het volk worden gekozen. Binnen de republikeinse ideologie zijn er verschillende stromingen. Er zijn gematigde republikeinen die niet in botsing willen komen met de eerste ideologie en er zijn extreme republikeinen die er van uit gaan dat het menselijk handelen niet van tevoren bepaald kan worden (zoals bij de *sharia*).

Politieke economie

Politieke economie kan als een tweede indicator dienen om de nieuwe politieke scheidslijnen in Iran te onderscheiden. Het gaat hier om het verband tussen economische klasse en macht. Ook hier ben ik ervan overtuigd dat het moderne westerse onderscheid in klassen ons niet kan helpen. 'Het proletariaat' of 'de bourgeoisie' zijn specifiek Europese begrippen die in een bepaalde tijd, onder een bepaald economisch systeem en onder bepaalde politieke omstandigheden vorm hebben gekregen. Het Midden-Oosten kent zo iets niet. Het economisch systeem in Iran – een rentenierstaat die vooral afhankelijk is van olie-inkomsten en de petrochemie-industrie, maar tegelijkertijd een islamitisch mercantilistisch systeem kent – zorgt ervoor dat Iran geen economische klassen kent zoals in Europa. Als we naar de moderne geschiedenis van Iran vóór de revolutie kijken, dan zien we dat wie geld had (het koningshuis, de adel) ook belangrijke politieke ambten vervulde. Na de islamitische revolutie veranderde dit systeem. De (religieuze) armen maakten carrière, en tegelijkertijd werd het hebben van veel bezit als politicus afgekeurd.⁵ In het huidige Iran kunnen de economische klassen als volgt geïdentificeerd worden.⁶

Traditionele middenklasse

Hieronder vallen de *bazari's* (traditionele winkeliers verzameld in de Bazaar), traditionele zakenmensen, en traditionele producenten (van bijvoorbeeld handwerkproducten). Deze groep steunt vooral de geestelijken. Ze zijn traditioneel, religieus, en zijn een voorstander van de privatisering van staatsmonopolies. Door hun massale participatie tijdens de religieuze shi'itische feesten en herdenkingen zijn ze in staat om de massa bij elkaar te brengen. Ze hebben van oudsher een grote rol gespeeld in het maatschappelijk middenveld.

Moderne middenklasse

Veruit de machtigste economische klasse in Iran is de moderne middenklasse. Hoewel zij geen lange geschiedenis kent, neemt deze groep mede door haar rol in de staatsbureaucratie een belangrijke plaats in. De moderne middenklasse is het product van de moderne staat met zijn enorme bureaucratie. Managers, directeuren van bedrijven, (hoogopgeleide) ambtenaren maar ook de intelligentsia (academici, kunstenaars) zijn voorbeelden van groepen die binnen deze klasse passen. Deze groep heeft de laatste 40 jaar veel politieke bewegingen naar voren geschoven, van nationalisten tot technocraten en van liberalen tot communisten. Dit komt natuurlijk door de heterogeniteit van deze klasse. Wel kunnen we opmerken dat de nadruk op religie in het politieke spel binnen deze groep een minder belangrijke plaats inneemt. Veel seculiere Iraniërs (vooral monarchisten en republikeinen) uit deze klasse zijn na de revolutie naar het buitenland geëmigreerd.⁷ Deze groep, juist omdat ze het product is van de moderne staat pleit voor een belangrijke rol van de staat bij het ontwikkelen van politiek en economisch beleid. Alle groepen binnen deze klasse geloven immers in de maakbaarheid van de samenleving.

Traditionele armen

De traditionele armen leven vooral in dorpen. Maar ook de nomaden kunnen we binnen deze klasse plaatsen. Traditionele landbouw is hun voornaamste bron van inkomsten. Met de opkomst van de moderne natiestaat⁸ is de politieke invloed van deze klasse enorm verminderd. De enige macht van deze arme klasse – het stemrecht – wordt alleen zichtbaar tijdens de verkiezingen. Bij de laatste verkiezingscampagne, waarbij economische kwesties overheersten, heeft Ahmadinejad dan ook veel stemmen van deze klasse kunnen krijgen. Religie neemt binnen het leven van deze groep een belangrijke plaats in.

Moderne armen

De moderne armen zijn de jongste economische klasse in Iran en het product van verstedelijking, en van onvoltooid en mislukt kapitalisme. Hoewel deze groep in de steden woont, heeft zij geen toegang tot stedelijke voorzieningen. Deze groep woont dan ook in allerlei *bidonvilles* rondom de steden. Arbeiders van kleine bedrijven, straatverkopers, en mensen uit het dorp die in de hoop op een beter bestaan naar de steden zijn gekomen, vormen deze klasse. Ook deze groep is sterk religieus georiënteerd, en religieuze feesten en herdenkingen zijn hun belangrijkste sociale activiteiten. Het ontbreken van een politieke partij die de belangen van deze groep verdedigt, zorgt er ook voor dat deze groep de moskee als enige hoop ziet.

Politieke strategie

Tijdens de acht jaar durende regeerperiode van Mohammad Khatami, die gekenmerkt werd door relatieve tolerantie, konden verschillende groepen binnen Iran hun ideeën over politieke strategie (zowel binnen- als buitenlands) publiceren en bediscussiëren. Ook de oppositiegroepen in het buitenland hebben de laatste jaren via publicaties op internet hun doelstellingen ontvouwd. Aan de hand van de manier waarop groepen over het democratieproces in het binnenland en de houding ten aanzien van het buitenland denken, kunnen we de volgende vier politieke strategieën als het product van recente discussies binnen Iran en in oppositiekringen buiten Iran onderscheiden.

Vrede met het buitenland / democratie in het binnenland

De binnenlandse situatie staat in direct verband met het buitenlands beleid. Een sterke binnenlandse democratie zorgt ervoor dat Iran een sterk land wordt waardoor het veel

bargaining power op wereldniveau krijgt (vooral als je het in de context van het hele Midden-Oosten plaatst waar – op Israël na – geen democratieën te vinden zijn). Binnenlandse legitimiteit zorgt binnen deze strategie voor buitenlandse legitimiteit. Kenmerken van deze strategie zijn: vrijheid om politieke bewegingen te vormen, persvrijheid, en vrijheid van associatie. Hierdoor wordt Iran een volwassen democratie en een betrouwbare partner voor andere landen. Veel hervormingsgezinde groepen pleiten voor deze strategie, waarbij tegelijkertijd opgemerkt moet worden dat door de complexe machtsstructuur van Iran deze groepen hun strategie niet in uitvoerbaar beleid kunnen omzetten.

Pronken met je macht in het buitenland / autoritair optreden in het binnenland

Dit is het tegenovergestelde van de hierboven genoemde strategie. De ideologen van deze strategie stellen dat we in een amorele, niet perfecte wereld leven waar sprake is van modern imperialisme en dubbele standaarden. Iran moet zijn macht gebruiken om te laten zien dat het het enige land is dat voor vrede in het Midden-Oosten kan zorgen. Hierbij kunnen we denken aan de Iraanse invloed in Afghanistan, Irak, Bahrein, Libanon en Syrië, maar natuurlijk ook aan de aanwezigheid van een sterke Iraanse marine in de Perzische Golf, van waaruit de meeste olie naar het Westen geëxporteerd wordt. Binnen deze strategie is er geen plaats voor kritiek op het regime. Critici worden binnen dit model als 'brave honden van het Westen' gezien.

Voor confrontatie zorgen met het buitenland / voor democratie pleiten in het binnenland

Het vestigen van democratie wordt door aanhangers van deze stroming als enige optie gezien voor het binnenland, maar dit is volgens hen binnen het huidige systeem niet mogelijk. Er moeten wezenlijke hervormingen komen. Een mogelijkheid is confrontatie met het buitenland. Sommige oppositiegroepen (bijvoorbeeld de monarchisten) zien graag een Amerikaanse interventie zoals in Afghanistan en Irak ook in Iran gebeuren. Alleen *regime change* maakt het mogelijk dat democratie in Iran gerealiseerd wordt.

Confrontatie vermijden met het buitenland / stabiliteit in het binnenland

Velen van de conservatieve elite, maar ook pragmatici als oud-president Rafsanjani zijn voorstanders van deze strategie. Democratie is volgens deze groep acceptabel wanneer het de stabiliteit van het regime niet in gevaar brengt. Wat betreft het buitenland geeft men de voorkeur aan dialoog, waarbij men meningsverschillen door middel van een '*goft-e-gooye sazande*', een 'vruchtbare dialoog' kan bespreken en oplossen. Bovendien dienen deze besprekingen binnenskamers plaats te vinden, waardoor de maatschappij er niets van merkt. Zo hoeft men ook geen wettelijk geregelde concessies te doen maar slechts mondelinge.

Politieke scheidslijnen

Aan de hand van de drie bovengenoemde indicatoren: politieke ideologie, politieke economie en politieke strategie – een minimaal aantal dat natuurlijk uitgebreid kan worden – kunnen we nu de scheidslijnen na de laatste presidentsverkiezingen onderscheiden.

Mohavezekaran (conservatieven)

Conservatieven leggen de nadruk op principes, waarden en tradities. Het is de oudste politieke groepering in Iran, waarvan de oorsprong terug gaat tot ver vóór de islamitische revolutie. Ze hebben echter nooit werkelijk de macht kunnen grijpen en zijn altijd de kleinste fractie binnen de *Majles* (parlement) geweest. Het verlies van Ali Larijani (het huidige hoofd van de nationale Veiligheidsraad) van Ahmadinejad bevestigde opnieuw dat ook in de komende vier jaar conservatieven de macht niet naar zich toe kunnen trekken.

Wat de politieke ideologie betreft zijn conservatieven aanhangers van *mashroekhahi*: 'toepassing van de *sharia*'. Constitutie staat binnen deze ideologie in dienst van de islamitische wetgeving. Hun stopwoord is dan ook '*mardomsalariye dini*'; letterlijk vertaald: religieuze democratie. De economische klasse die deze beweging steunt is de traditionele middenklasse, een klasse die niet groeit en wiens economische macht stagnatie vertoont. Conservatieven hebben dan ook moeite om hun kosten te financieren. Ze geven de voorkeur aan een politieke strategie waarbij confrontatie met het buitenland vermeden wordt (ironisch genoeg, in verband met de hoge economische kosten ervan) en pleiten voor stabiliteit in het binnenland. Belangrijkste figuren uit deze beweging zijn Aliakbar Nategh-e-noori, en dr. Ali Larijani. Ook de meeste religieuze geestelijken in Qom steunen deze beweging. De krant *Resalat* wordt door deze beweging gebruikt om hun meningen openbaar te maken.

Eslahtalabane sonnati (traditionele hervormers)

De geschiedenis van deze groep gaat terug tot de islamitische revolutie. Eigenlijk was deze beweging de afgelopen tien jaar veel van zijn macht kwijt geraakt, maar de verrassend goede resultaten van Mehdi Karrubi bij de laatste presidentsverkiezingen hebben deze beweging nieuw leven ingeblazen. De onbetwiste leider van deze beweging was ayatollah Khomeini, en tijdens de oorlogsjaren kwamen de meeste ministers dan ook uit deze groep. Aan de hand van de activiteiten van Karrubi na de laatste verkiezingen: het opzetten van een satellietzender, een moderne politieke partij en een populaire krant, kunnen we stellen dat deze beweging een onafhankelijke rol wil gaan spelen.

Wat de politieke ideologie betreft zijn de traditionele hervormers *mashrootekhah*, dus constitutionalisten. Ze geloven tegelijkertijd in het concept van de '*velayate faghih*'. De traditionele hervormers moeten hun stemmen en steun bij de traditionele armen en traditionele middenklasse halen.

Wat de politieke strategie betreft pleiten ook de traditionele hervormers voor het vermijden van confrontatie met het buitenland en stabiliteit in het binnenland. De stabiliteit kan gewaarborgd worden via stapsgewijze hervormingen. De belangrijkste politici binnen deze beweging zijn zoals gezegd Mehdi Karrubi (ex-*majles* voorzitter), maar ook belangrijke geestelijken als ayatollah Ardebili en ayatollah Sanei (allebei 'Bronnen van navolging' met miljoenen volgelingen) en populaire politici als ir. Mousavi (o.a. hoofd van de oorlogskabinetten). De dagbladen *Etemade Melli* en *Aftabe Yazd* horen bij deze beweging.

Etedalgarayan (technocraten en pragmatici)

Deze groep krijgt vooral legitimiteit vanwege zijn onbetwiste leider Hashemi Rafsanjani. Hij was twee keer president en daarna hoofd van de 'Raad ter onderscheiding van wat het beste is voor het regime' en is bovendien voorganger van vrijdagsgebeden van Teheran (een functie die hij met andere belangrijke geestelijken deelt). Vanaf 1996 is de macht van deze beweging verminderd. Veel hooggeplaatste politici uit deze groep zijn opgepakt wegens corruptie en Rafsanjani verloor bij de laatste presidentsverkiezingen van Ahmadinejad.

Wat de politieke ideologie betreft zijn ook de pragmatici *mashrootekhah*. Ze zien een Schumpeteriaanse regering als ideaal, waarbij experts het beleid ontwikkelen en uitvoeren, en waarbij het volk vooral tijdens verkiezingen zijn mond open mag doen. De moderne middenklasse steunt deze beweging. Juist door hun expertise wordt in alle regeringen van de laatste 25 jaar gebruik gemaakt van de kennis die de aanhangers van deze beweging bezitten. Net als bij de vorige groep is bij de *etedalgarayan* de politieke strategie het vermijden van confrontatie met het buitenland en stabiliteit in het binnenland. Veel bekende Iraanse diplomaten horen bij deze beweging. Dr. Hassan Rohani, het vorige hoofd van de

Nationale Veiligheidsraad en hoofdonderhandelaar met EU-3 in verband met het nucleaire programma, is een bekende pragmaticus. Ook dr. Velayati (zestien jaar minister van Buitenlandse Zaken en de huidige adviseur van de opperste leider) hoort bij deze beweging. Hoewel vroeger de populaire krant *Hamshahri* bij deze groep hoorde, moeten ze het nu met de vrij onbekende krant *Etedal* doen.

Eslahtalabane modern (moderne hervormers)

De kern van deze groep wordt gevormd door de studenten die in 1979 de Amerikaanse ambassade bezetten. Deze politici zijn allemaal goed opgeleid (hierdoor waren ze ook in de jaren tachtig tot midden jaren negentig niet politiek actief maar waren in universiteiten te vinden). Ex-president Khatami blies deze beweging nieuw leven in, en in 1996 kwamen ze aan de macht. Na de laatste presidentsverkiezingen hebben ze echter geen enkele politieke rol meer.

Wat de politieke ideologie betreft zijn de moderne hervormers officieel *mashrootekhah*, maar vertonen ze ook republikeinse tendensen. Ze geloven echter niet in een seculier regime. Ze zien de functie van de leider als een controlerende instantie op het regeringsbeleid en niet als een middel om macht uit te oefenen. Hun steun vinden ze vooral bij de moderne middenklasse. Intellectuelen en academici, maar ook veel vrouwen steunen deze beweging. Wat de politieke strategie betreft kiezen ze voor vrede met het buitenland en democratie in het binnenland. Wat het nucleaire programma betreft, zijn zij voor rechtstreekse onderhandelingen met de Verenigde Staten. Mohammad Khatami, dr. Mohsen Armin, en dr. Mostafa Moin zijn bekende moderne hervormers. Veel kranten die bij deze groep hoorden, zijn door de conservatieve rechtelijke macht gesloten, iets waar zelfs Khatami niets aan kon doen. Het politiek-theoretische maandblad *Aain* is momenteel het blad waar ze hun ideeën publiceren.

Osoolgarayan of Mohafezekarane Enghelabi (revolutionair conservatieven)

Dit zijn de jongste politieke bewegingen van Iran. Hun opkomst gaat terug naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2002. In de jaren negentig waren ze op *grassroots*-niveau bekend als 'de knokploegen van de conservatieven'. Hun succes had twee redenen: de toegenomen economische kloof (de toename van armoede) en het wegblijven van de meerderheid van de bevolking bij de verkiezingen. Zij hebben immers altijd een vaste achterban in de vorm van moderne armen die altijd bij verkiezingen komen opdagen. Hun succes zette zich voort op grotere schaal tijdens de laatste parlementsverkiezingen, weer om dezelfde redenen. Het laatste product van hun succes is president Ahmadinejad.

Wat de politieke ideologie betreft zijn de revolutionair conservatieven *mashrooekhah* en heeft de *sharia* dus primaat. De beweging ziet de moderne armen als product van het economische beleid van Rafsanjani en Khatami. Juist om deze reden wordt er veel retoriek van de Revolutiejaren gebruikt. Armoede en economische ongelijkheid waren belangrijke redenen voor de revolutie. Dit moet dan ook letterlijk als retoriek gezien worden om stemmen te krijgen. In de praktijk zullen macro-economische beleidsmaatregelen niet veranderen. Ayatollah Jannati (hoofd van de Raad van Hoeders en voorganger bij de vrijdagsgebeden), dr. Mahmoud Ahmadinejad (president), dr. Haddad Adel (voorzitter van de *Majles*), en ayatollah Mesbah Yazdi (bekende theoloog en 'Bron van navolging') zijn de bekendste personen binnen deze beweging. De dagbladen *Keyhan*, *Hamshahri*, *Jame-Jam* en *Tehran Times*⁹ staan vanaf juli 2005 onder hun controle, maar ook de nationale tv en radio.

Naast de politieke bewegingen die binnen het systeem opereren, zijn er nog drie oppositiebewegingen buiten het systeem: 1) *Liberalhaye Melli-mazhabi* (liberale rechts-nationalisten), 2) *Chapgarayene Melli-Mazhabi* of *Radicalha* (links-religieuze nationalisten), en 3) *Secularha* (seculiere republikeinen).

1) Liberale rechts-nationalisten zijn een binnenlandse oppositiegroep die op steun kan rekenen bij de traditionele en moderne middenklasse. Hun laatste politieke activiteit was het steunen van de hervormingsgezinde presidentskandidaat dr. Moin.

2) Links-religieuze nationalistinnen kunnen het beste in twee groepen verdeeld worden. Ten eerste een radicale groep die politiek actief is in Europa en de Verenigde Staten bekend staat als de MKO (Mojahedin Khalgh Organisation): een terroristische groepering die voor een soort van islamitisch marxisme pleit; en ten tweede de links-religieuze nationalistinnen die binnen Iran vooral op cultureel terreinen actief zijn, en geen politieke oppositie voeren. Ze vinden hun steun bij de moderne middenklasse – vooral onder academici, maar ook bij arbeiders die verbonden zijn aan syndicaten.

3) Seculiere republikeinen zijn door een fusie van twee bewegingen tot stand gekomen: linkse politici voor wie democratie belangrijker is dan het leninistisch marxisme, en religieuze intellectuelen die door de tijd heen seculier zijn geworden. Deze beweging heeft nooit toegang tot de machtscentra gehad en is altijd een oppositiegroep gebleven. Het republikeinse manifest van Akbar Ganji, en de oproep tot een referendum voor het veranderen van de constitutie zijn de laatste activiteiten van deze groep.

Seculiere republikeinen zijn, zoals uit hun naam blijkt, voor een pure vorm van een republikeins regime met als gevolg dat ze voor een scheiding van kerk en staat zijn. Ze vinden hun steun bij de moderne middenklasse, vooral onder academici en zakenmensen. Binnen hun politieke strategie zijn ze als enige groep vóór een buitenlandse interventie in Iran. Alleen een buitenlandse interventie kan er volgens hen voor zorgen dat Iran een moderne democratie wordt. Het mag duidelijk zijn dat in een religieus en nationalistisch land als Iran deze groep weinig aanhangers heeft, juist vanwege dit laatste idee.

Balans binnenland

Bovenstaande politieke scheidslijnen/bewegingen kunnen als een kader dienen van waaruit men de politieke situatie in Iran kan analyseren, en die gebruikt kunnen worden bij het voorspellen van veranderingen. Veranderingen door oppositiegroepen lijken onwaarschijnlijk. Weinig macht, het ontbreken van charismatische figuren, maar ook de enorme strijd binnen de oppositie zelf waardoor ze niet met één mond kunnen spreken, zorgen ervoor dat ze geen alternatief voor het huidige regime kunnen zijn. Liberale rechts-nationalisten zijn hier als eerste oppositiegroep achtergekomen en proberen door het steunen van 'lelijke eenden' binnen het regime zoals dr. Moin (ex-minister van wetenschap en onderzoek) het bewind van binnenuit te hervormen. Succes zullen ze echter op korte termijn niet hebben. De meeste Iraniërs interesseren zich voornamelijk voor economische problemen, zoals uit de laatste presidentsverkiezingen blijkt. De middenklasse heeft de hoop op politieke hervormingen opgegeven. Immers, als Khatami niet veel kan veranderen, wie kan dat dan wel? De revolutionair conservatieven staan sterk in hun schoenen en worden waarschijnlijk ook de winnaars van de verkiezingen van de Raad van Experts. Succesvolle oppositie wordt alleen door jongeren gevoerd en hun middel hierbij is 'consumptie'. Alles wat het regime in Iran als anti-islamitisch beschouwt, zoals westerse kleding (jeans, hoge hakken, doorzichtige hoofddoeken die steeds meer naar achteren geschoven worden), westerse muziek, Amerikaanse films, en schotelantennes worden door veel jongeren omarmd. Dit gedrag zorgt natuurlijk voor een binnenlandse legitimiteitscrisis.

Balans buitenland

Het aan de macht komen van de revolutionaire conservatieven betekent voor de EU dat het afgelopen is met het beleid dat pragmatici en hervormers voerden. Diplomatieke onderhandelingen met de Europeanen zullen moeizamer gaan verlopen en Iran zal vaker

een dreigende toon gebruiken tegen westerse landen. De diplomatieke toon is veranderd, en in de woorden van Charles Grant: "In diplomacy, the tone is often the reality."

In het buitenland heeft Iran niet met een legitimiteitscrisis te maken. Hopelijk is de lezer aan de hand van de geschetste binnenlandse politieke cultuur duidelijk gemaakt dat Iran in het Midden-Oosten (samen met Israël) de beste papieren heeft. Na het fantasievolle project van Bush in Afghanistan en Irak is het nog duidelijker geworden dat Iran een regionale macht in het Midden-Oosten is, en vragen de Britten en Amerikanen Iran om hulp om de *coalition of the willing* in Irak te redden. Bovendien heeft het nucleaire programma van Iran, en de wil om het programma, ondanks westerse druk, door te laten gaan, het land populair gemaakt bij veel moslims en ontwikkelingslanden. Hoewel topdiplomaten uit Iran (dr. Zarif) en de Verenigde Staten (James Baker III) achter gesloten deuren op het VN-hoofdkwartier de mogelijkheden voor directe onderhandelingen tussen de VS en Iran bespreken, organiseert het Institute for Political and International Studies van het Iraanse ministerie van Buitenlandse Zaken van Iran op 11 en 12 december 2006 een 'Holocaust conferentie'. Tegelijkertijd hebben de Verenigde Staten een centrum in Dubai opgericht dat de grote groep Iraniërs die naar Dubai reist, leert hoe ze, wanneer ze naar hun land teruggaan, ongehoorzaam kunnen zijn tegen het regime. Dit soort acties laten zien dat toenaderingspogingen tussen de VS en Iran ook in de nabije toekomst niet mogelijk zijn.

Said Rezaiyan is politicoloog. rezaiyan@dia.uva.nl

Noten

1. De oorlog met Irak eindigde in december 1987 met het aannemen van VN-resolutie 598. Zie: <http://www.un.org/french/documents/sc/res/1987/cs87.htm>.
2. M. Ghoochani, *Yaghe Sefidan* (draggers van witte kragen), Tehran: Naghs-o-negar, 2000.
3. Gemodelleerd naar de Belgische grondwet.
4. De Ideeën van Abtahi zijn te lezen op zijn weblog: <http://www.webneveshteha.com>
5. De laatste jaren is dit veranderd en is er in Iraanse kranten dagelijks nieuws over schandalen te lezen. Politici maken steeds meer misbruik van hun macht. Eén van de beloftes van president Ahmadinejad was dan ook ervoor te zorgen dat het afgelopen is met zulke praktijken.
6. Gebaseerd op de classificatie van M. Goochani in het dagblad *Shargh*. Zie: <http://www.sharghnewspaper.ir>
7. Het aantal Iraniërs dat in het buitenland woont ligt tussen de drie en vier miljoen. De meesten wonen in Noord-Amerika, en West-Europa en de laatste jaren ook in de Verenigde Arabische Emiraten. Binnen deze groep zijn echter grote verschillen, variërend van politieke vluchtelingen tot economische emigranten die in de hoop op een beter bestaan zijn geëmigreerd.
8. De grondlegger van de moderne natiestaat in Iran is Reza Shah. Hij is vooral beïnvloed door Mustafa Kemal Atatürk.
9. Engelstalige kranten in Iran worden door de staat gesubsidieerd en zijn daarom verbonden aan het regime. De belangrijkste zijn de *Tehran Times*: <http://www.tehrantimes.com> (een zeer conservatieve krant die onder controle van de revolutionair conservatieve staat; *Iran Daily*: <http://www.iran-daily.com> (een minder conservatieve krant dan de *Tehran Times*, staat onder toezicht van het Iraanse persbureau IRNA; en de *Keyhan International*, <http://www.kayhanintl.com> (Engelstalige versie van de Iraanse conservatieve krant *Keyhan*).